

СТАНОВИЩЕ

От: доц. д-р Добрин Жеков Добрев

ИУ – Варна

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в ПН 3.7 Администрация и управление в МУ - Варна.

Автор на дисертационния труд: Елена Петрова Тодорова

Тема на дисертационния труд: „Достъп до дентална помощ в България”

Основание за представяне на становището: участие в състава на научно жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед Р-109-478/16.11.2023 г. на Ректора на МУ.

1. Информация за дисертанта

Дисертанта е обучаван по докторска програма към катедра „Икономика и управление на здравеопазването“ от факултет „Обществено здравеопазване“ на МУ - Варна по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването)“ съгласно Заповед на Ректора на МУ Р-109-390/09.10.2020 г. Обучението е осъществено в редовна форма.

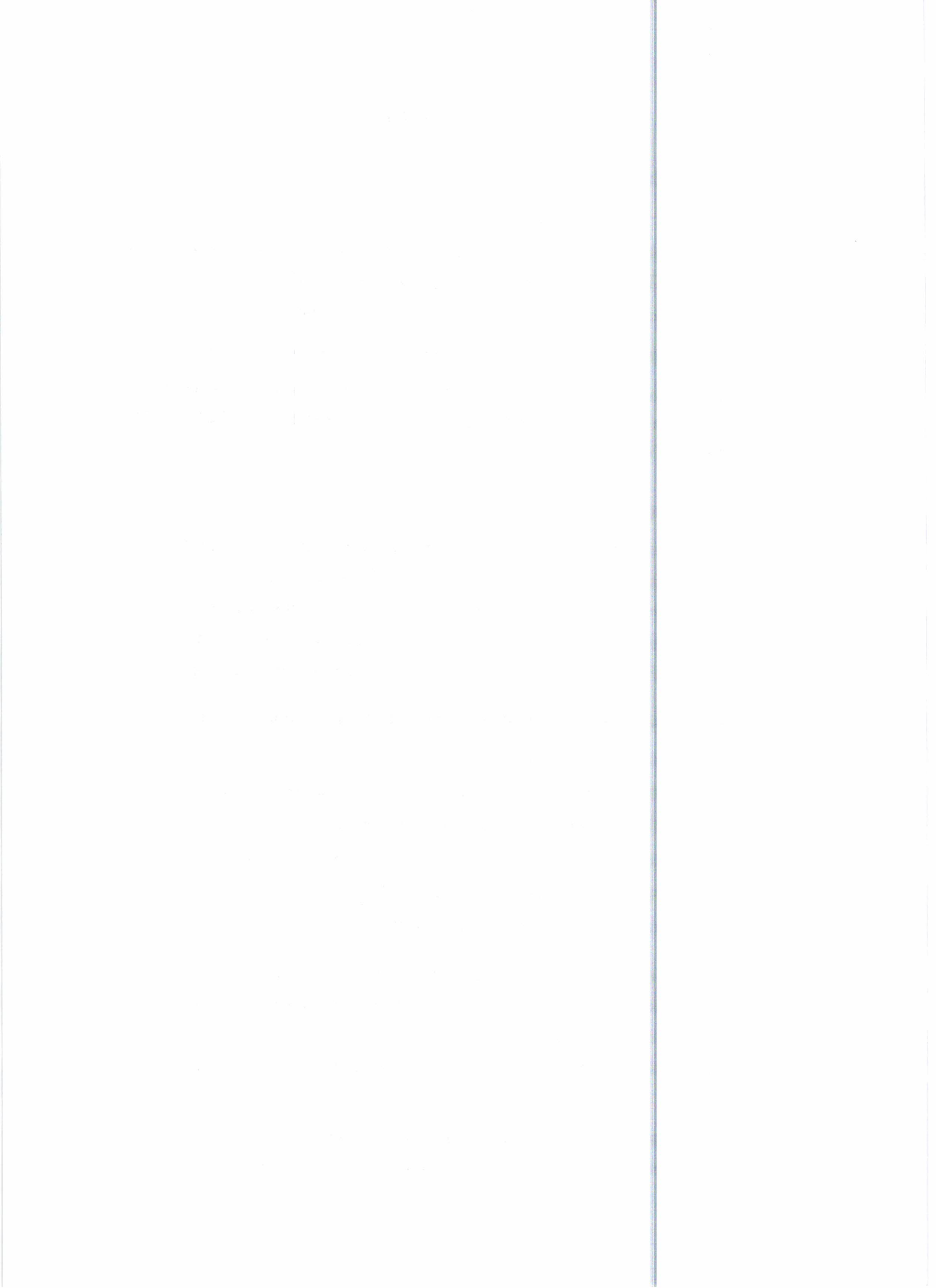
2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд на Елена Тодорова има за предмет на изследване нивото и факторите които обуславят достъпа до дентална помощ в страната. Общия обем е 138 страници. Предложения за рецензиране материал включва въведение, три глави и заключение. В тях се съдържат 27 таблици и 7 фигури. Списъкът на използваната литература обхваща 211 източника, в т. число 25 на български и 186 на английски език. Приложенията са 3.

Структурата на труда е логически правилно изградена. Тя е подчинена на основната изследователска теза и е ориентирана към постигане на целта чрез изпълнение на поставените задачи.

Обзора на литературата показва използване на източници на български и английски език.

Обемът на дисертационния труд е оптимален. Втора глава е приоритизирана. Илюстративния материал е достатъчен. Работено е с емпиричен материал и

нормативна база от последните няколко години.

Избраната тема на дисертационното изследване се отличава с определена специфика. Ориентирана е към изследване, свързано с основен компонент на човешкото здраве. Оралните заболявания изискват различен подход относно информираност, достъп, лечение, финансиране. Въздействието върху качеството на живот, превенцията, здравната култура, изискванията на пациентите и т.н., създават реалност, която е огромно предизвикателство пред здравните системи и мениджмънта.

В темата авторът обвързва потребност, здравни грижи, бариери, информираност, комуникация, резултати.

Уводът съдържа общи постановки и актуалност на изследването. Концептуалната рамка е представена чрез актуалност, дефинирани цел и задачи на изследването; основна изследователска хипотеза, методи и ограничения на изследването. На този етап проличава яснотата и аргументираността на концепциите и идеите, защитавани от автора. Същността на разработката може лесно да бъде откроена, а именно – анализ и оценка на достъпността, информираност, приемливост и използваемост на дентални услуги.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Развитието на технологиите, методите на лечение и изискванията на пациентите обуславят нови възможности за осъществяване на по ефективна здравна информираност и дентални услуги.

В Първа глава са изследвани концепциите относно здравните и дентални услуги. Проследени са позициите на водещи специалисти относно достъпът до здравеопазване, както и някои установени модели. Посочени са основни измерения – достъпност; приемливост; наличност; финансова достъпност; уместност. Интерес представлява и оценката на потребност от дентални услуги. По-нататък са анализирани класификациите на бариерите пред достъпа до ДП. Изведени са три основни групи – структурни, финансови, персонални. Направени са някои обобщения относно постигнати здравни резултати в Европа и страната.

Втора глава е ориентирана към изследване на достъпа до дентална помощ. Осъществено е коректно допитване до представителен брой респонденти – потребители и доставчици на дентални услуги. Анализирани са структурните

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes that proper record-keeping is essential for transparency and accountability, particularly in the context of public administration or corporate governance. The text suggests that without reliable records, it becomes difficult to track progress, identify issues, and ensure that resources are being used effectively.

2. The second part of the document addresses the challenges associated with data collection and analysis. It notes that while modern technology offers powerful tools for gathering and processing information, the quality and consistency of the data can vary significantly. The author highlights the need for standardized protocols and rigorous quality control measures to ensure that the data being used is accurate and relevant to the task at hand.

3. The third part of the document focuses on the role of communication in the overall process. It argues that clear and concise communication is vital for ensuring that all stakeholders are on the same page and that information is being shared in a timely and effective manner. The text suggests that regular updates and open lines of communication can help to build trust and foster a collaborative environment where everyone is working towards the same goals.

4. The fourth part of the document discusses the importance of flexibility and adaptability in the face of changing circumstances. It notes that plans and strategies often need to be adjusted as new information is gathered and as the situation evolves. The author encourages a mindset of continuous learning and improvement, where the ability to pivot and respond to change is seen as a key to long-term success.

5. The fifth part of the document concludes by summarizing the key points and offering final thoughts on the subject. It reiterates the importance of a systematic and disciplined approach to the task at hand, and encourages the reader to apply the lessons learned to their own work. The text ends with a call to action, urging the reader to take the necessary steps to implement the recommendations and achieve the desired outcomes.

6. The sixth part of the document provides a detailed overview of the project's progress to date. It includes a summary of the key milestones that have been achieved, as well as a list of the challenges that have been encountered and the steps that have been taken to address them. The author provides a clear and concise update on the status of the project, and offers a preview of the work that remains to be done.

7. The seventh part of the document discusses the financial aspects of the project. It provides a detailed breakdown of the budget, including a list of the major expenses and the current status of the funds. The author also discusses the various sources of funding and the steps that have been taken to ensure that the project is being financed in a responsible and sustainable manner.

8. The eighth part of the document addresses the legal and regulatory requirements that apply to the project. It provides a detailed overview of the relevant laws and regulations, and discusses the steps that have been taken to ensure that the project is being conducted in full compliance with all applicable requirements. The author also discusses the various risks associated with non-compliance and the steps that have been taken to mitigate these risks.

9. The ninth part of the document discusses the human resources aspects of the project. It provides a detailed overview of the team that is working on the project, including a list of the key personnel and their roles. The author also discusses the various challenges associated with managing a diverse team and the steps that have been taken to ensure that the team is working effectively and efficiently.

10. The tenth part of the document provides a final summary and conclusion. It reiterates the key points of the document and offers a final thought on the subject. The author expresses confidence in the team's ability to complete the project successfully and offers a final call to action, urging the reader to take the necessary steps to implement the recommendations and achieve the desired outcomes.

бариери за достъп. Проучена е осигуреността с лекари, медицински състав и зъботехници. Установени са дисбаланси по райони за планиране относно позиционирането на зъболекарските практики. Проследена е организацията на работата и свързаното с това удобство, което отговаря на нуждите и изискванията на пациентите.

Акцент в разработката е поставен върху финансовата достъпност. Установена е ролята на НЗОК и обхвата на пакет „Дентални дейности“. Установени са връзки и зависимости в разрез здраве, застраховки, доход, образование, трудов статус. Направено е сравнение относно степента на влияние на заплащането за дентални услуги. Изследвани са нагласите на пациентите към денталната помощ. Интерес представляват резултатите, получени при сравнение на степента на влияние на страха от дентални манипулации. В обобщение е направена оценка на степента на влияние по установени бариери – заплащане, време, затруднен достъп, страх от манипулации, нужда от лечение. Изследователската част приключва с конкретни изводи и обобщения.

Трета глава е практически ориентирана. Анализирани са резултатите от проучване за завършили студенти по дентална медицина, както и максималната осигуреност с кадри по райони и за страната. Измерено е удобството, свързано с организацията на практиките – работни дни, прием, време за чакане.

Финансовите бариери са установени като основни за денталната помощ. Анализирани са пакета от дентални услуги на ЗК, направени са съпоставки с някои страни от ЕС, установен е преобладаващ размер на доплащане от пациента (тенденция, валидна за европейските страни). Установен е основния фактор за осигуряване на достъп до дентална помощ – социално-икономическия статус на пациента. Обработени са резултатите относно информираността. Наблюдавани са вариации, обобщено е, че пациентите обработват и разбират здравната информация.

Особен интерес представлява анализът на фактора приемливост. Установено е влиянието на тревожност, страх, безпокойство. Коментирани са подходи за намаляване на негативните ефекти от тях. Направени са изводи относно шестте измерения на достъпа до дентални услуги.

На финала са изведени препоръки за подобряване на достъпа до дентална помощ.

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

В Заключение са отразени някои от основните елементи на дисертационния труд.

4. Оценка на научните и научно–приложни приноси

Дисертационният труд като цяло притежава достойнства, които дават основание да бъдат дефинирани научни и научно – приложни приноси.

1. Осъществен е теоретичен обзор на специализирана литература относно бариерите и достъпа до дентална помощ.
2. Оценено е влияние на структурираните факторите върху степента на използваемост на дентални услуги.
3. Осъществено е проучване за изследване на достъпа до дентална помощ. Резултатите са интерпретирани.
4. Направени са обобщения, изводи и препоръки.

Справката за приносите, съдържащи се в автореферата оценявам като реално отразяваща постиженията на докторанта, с известни резерви към втория.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Списъкът с публикации включва три заглавия, самостоятелни. Те са по темата на дисертационния труд. Форумите на които са представени осигуряват популяризиране на концепциите.

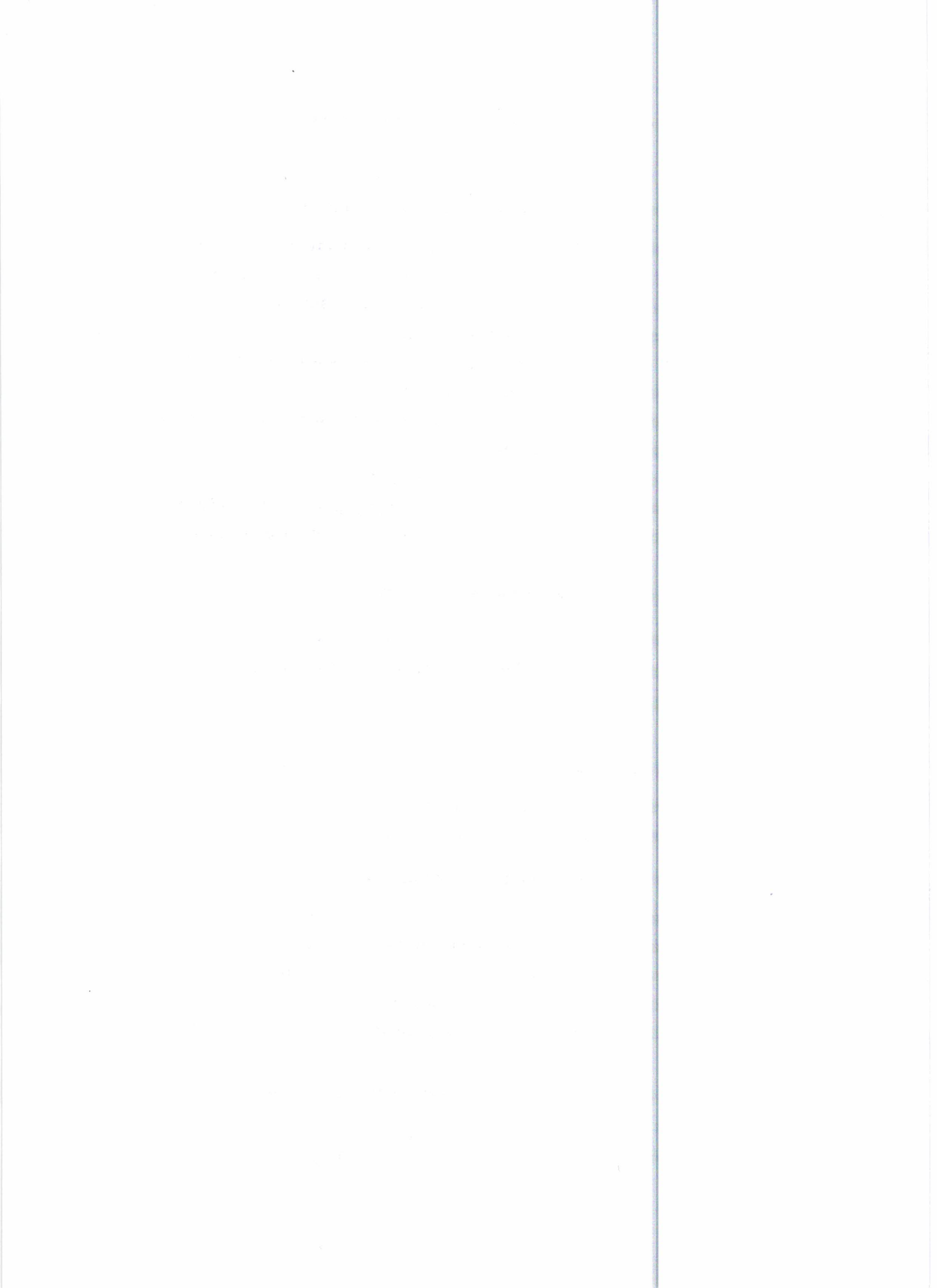
6. Оценка на автореферата

Авторефератът отговаря на изискванията и отразява коректно основни моменти от цялостното съдържание на дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

В дисертационния труд не се забелязват съществени пропуски от концептуален характер. Някои критични бележки и препоръки:

- Втора глава е приоритизирана. Част от информацията може да бъде систематизирана и показана в Приложение.
- Изследователските разработки задължително трябва да съдържат Обект и Предмет.
- Препоръка в дисертационно изследване е да има дефинирани основна теза и хипотези.
- Добре би било на финала на дисертационния труд да се интерпретира

поставената във Въведението хипотеза.

Въпросът ми е свързан с констатираните проблеми относно финансовите бариери, а именно – какви конкретни мерки и дейности бихте предложили за преодоляване на финансовите бариери относно заплащането на дентални услуги?

8. Заключение

Рецензията дисертационен труд представлява добросъвестно осъществено научно – приложно изследване в област със значима актуалност.

Намирам формулираната цел и задачи за постигнати. Научните и научно – приложните приноси могат да бъдат определени като реални постижения на докторанта. Всичко това е основание да дам **положителна оценка на дисертационния труд** и да препоръчам на уважаемите членове на Научното жури да дадат положителен вот за придобиване от Елена Тодорова на образователната и научна степен „Доктор” по ПН 3.7 „Администрация и управление“.

07.01.2024 г. Варна

Изготвил становище:

Заличено на основание чл. 5,
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)
2016/679

/доц. д-р Д. Добрев/

